

АКТИВІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО ІНВЕСТИВАННЯ В АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС

Т.М.Розумей , к. е. н., доцент,
В.В. Козловська, студент

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Розвиток АПК, як і інших галузей народного господарства, потребує інвестицій. Конкурентоспроможність української продукції на продовольчих ринках, особливо в умовах приєднання України до СОТ, може бути забезпечена за умови якісного переоснащення підприємств галузі, що потребує значних інвестиційних ресурсів. Інноваційний розвиток АПК також пов'язаний зі значними видатками на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР), фінансування яких в нинішніх умовах перебуває в Україні на низькому рівні. Одним з джерел формування ресурсів розвитку АПК є фінансові інвестиції. Низький рівень розвитку фінансового інвестування в сектор АПК обумовлює актуальність дослідження цього питання.

В розробку теоретичних, методологічних і методичних питань проблеми інвестування економіки в цілому та аграрної сфери зокрема, впливу інвестиційних процесів на розвиток сільськогосподарського виробництва, а також його окремих галузей, значний вклад внесли вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти: Беренс В., Бланк І.О., Герасимчук М.С., Голованов О.М., Діброва А.Д., Кісіль М.І., Коденська М.Ю., Лукінов І.І., Пересада А.А., Підлісецький Г.М., Рогожин П.С., Стецюк П.А., Трегобчук В.М., Хавранек П., Хачатуров Т.С., Шарп У., Шевчук В.Я., Шпак О.П. та ін. Досліджували питання розвитку інвестиційного процесу в АПК: В.М. Гончарова, А.П. Гайдучий, Ф.О. Ярошенко, С.О. Гуткевич, М.В. Щурик та ін. Вивченню регулювання інвестиційної діяльності загалом та впливу окремих важелів на економіку галузі й інтенсивність інвестиційних процесів присвячені праці Алексейчука В.М., Ведермана Г., Гаврилюка О.В., Герасимчука М.С., Дем'яненка М.Я., Караваєвої І.В., Коссака В.М., Лайка П.А., Саблука П.Т. та ін.

Більшість наукових праць з питань інвестицій в АПК стосуються окремих аспектів прямого інвестування, а саме: інвестиційна привабливість підприємств АПК [1], управління інвестиційним процесом в АПК [2; 8], визначення інвестиційної пріоритетності галузей АПК [4; 7] та ін. Фінансове інвестування підприємств АПК не повною мірою отримало розвиток в наукових дослідженнях. Визначення передумов розвитку фінансового інвестування підприємств АПК є важливим з погляду на подальші дослідження інвестиційних процесів в АПК. Метою дослідження є пошук шляхів активізації фінансового інвестування підприємств АПК.

Основний матеріал. Перехід від планової до ринкової економіки в Україні змінив умови формування, розподілу та перерозподілу інвестиційних ресурсів. Державне планування, формування та розподіл інвестиційних ресурсів було замінено на ринкові механізми, в основу яких було покладено приватизацію, принципи самоокупності та самофінансування підприємств. Ринкові реформи стосувалися всіх галузей народного господарства, в тому числі і АПК. В умовах планової системи господарювання усі аграрні підприємства працювали на досягнення певних показників, що планувалися у відповідності до розрахунку державних продовольчих потреб і наявних ресурсів для їхнього задоволення. Розподіл цих ресурсів також здійснювався централізовано у відповідності до встановлених у планах пріоритетів та завдань.

Зміна умов господарювання суттєво змінила фінансові відносини в АПК. Децентралізація відносин в аграрному виробництві позбавила підприємства джерел фінансових ресурсів взагалі та інвестиційних, зокрема. Як результат, впродовж 1990-х років інвестиції у аграрному секторі скоротилися на 60%, а рівень аграрного виробництва на 50% [7]. На зміну державному фінансуванню прийшло банківське кредитування, державні податкові пільги, державні дотації та відшкодування відсотків по кредитах. В нинішніх умовах, за оцінками експертів, банківське кредитування на 90% використовується на фінансування обігових фондів аграрних

підприємств. Державні дотації, податкові пільги та відшкодування відсотків по кредитах є також засобом впливу на покращення стану обігових фондів підприємств АПК та вони не мають капітальної спрямованості. Слід також зазначити, що в умовах дефіциту бюджетних коштів, державна фінансова підтримка залишається малоефективною. Якщо взяти до уваги те, що більшість підприємств АПК мають брак обігових коштів, а деякі з них є збитковими, то в сучасних умовах аграрне виробництво майже позбавлене джерел формування довгострокових інвестиційних ресурсів на розвиток АПК.

Загальна класифікація інвестицій передбачає їхній поділ на дві категорії: прямі та фінансові. Прямі інвестиції передбачають вкладання коштів в певний об'єкт за умови отримання контролю над ним (або суттєвого впливу на прийняття управлінських рішень). Цей різновид інвестиційних відносин характеризується наявністю взаємодії двох суб'єктів: інвестора та реципієнта інвестицій. Виникнення та реалізація цих відносин є процесом вольовим та суб'єктивним за своєю сутністю. Державний вплив на ці відносини можливий, але їхня загальна сукупність складається з великої кількості різних інвестиційних процесів, опосередкованих відносинами керівників господарюючих суб'єктів. Прямі інвестиції – вкрай важливе джерело ресурсів, але вони не мають системного, галузевого характеру та не можуть бути об'єктом повноцінного (тільки часткового), цілеспрямованого (тільки опосередкованого) державного впливу (регулювання).

Фінансові інвестиції у загальному виді передбачають вкладення коштів в цінні папери. Перевагою фінансових інвестицій є можливість нагромадження великих за обсягом фінансових ресурсів, що розподіляються під впливом ринкових механізмів. Фінансові інвестиції мають можливість поновити інвестиційний процес в АПК в масштабі. Цього можна досягти завдяки відродженню системи фінансування відтворювальних процесів в аграрному виробництві шляхом мобілізації коштів на розвиток АПК.

Умовою розвитку АПК є наявність механізму формування, розподілу та перерозподілу інвестиційних ресурсів, відсутність якого призвела до кризових явищ в аграрному виробництві. Цією системою є фінансовий ринок та його основні складові: фондовий ринок, банківський сектор, ринок страхових та фінансових послуг. Основною умовою виникнення ринкових відносин є наявність їхніх суб'єктів та об'єктів. З одного боку, в Україні та за її межами сформувалися або перебувають на стадії формування суб'єкти, готові інвестувати кошти в українське АПК. Але, з іншого боку, відсутність інвестиційних відносин у потрібному об'ємі надає можливість стверджувати, що українські підприємства АПК не здатні вступити до цих відносин та залучити інвестиційні кошти.

На наш погляд, саме підприємства АПК є суб'єктами, що мають найголовніший вплив на інвестиційний процес в галузі. Існує декілька поглядів на пріоритетні напрямки розвитку інвестиційної діяльності в АПК:

- формування державної політики залучення інвестицій;
- пріоритетність залучення інвестицій на розвиток сільських територій;
- активізація діяльності підприємств в галузі залучення інвестицій.

Інвестиційна привабливість держави та окремих територій складається з інфраструктурних та макроекономічних умов, але в умовах самофінансування та самоокушності питання залучення інвестицій до конкретного підприємства може бути вирішене тільки його керівництвом. В той же час, сукупність інвестиційно привабливих та ефективних аграрних підприємств будуть створювати інвестиційно привабливі території та підвищувати загальний інвестиційний імідж країни. При цьому фінансові інвестиції відіграють найважливіше значення, оскільки, незважаючи на наявні державні програми розвитку АПК та визнання його пріоритетності, тільки фінансовий ринок може оцінити перспективи галузі і спрямувати інвестиційні потоки до неї.

Вважаємо, що українські підприємства АПК не мають можливості виходу на інвестиційний сектор фінансового ринку. Причиною цього є їхня невідповідність критеріям учасників інвестиційного процесу на фінансових ринках. Низький рівень розвитку фінансового інвестування в аграрному секторі (як і у більшості інших галузей) пояснюється

відсутністю науково обґрунтованих методик та механізмів залучення фінансових інвестицій підприємствами. Фактично система фінансово-інвестиційних відносин в галузі деформувалася. Наразі повноцінно на інвестиційному секторі фінансового ринку представлені переважно банківські структури, що залучають інвестиції, завдяки яким надалі кредитуються підприємства АПК. Безпосередній вихід аграрних виробників на фінансовий ринок це основна передумова відродження та подальшого розвитку АПК України.

Висновки та пропозиції. Фінансові інвестиції є одним з найважливіших джерел ресурсів економічного зростання АПК. Вирішення питання залучення фінансових інвестицій є завданням підприємств, що мають вийти на організовані фінансові ринки та розпочати діяльність по залученню фінансових інвестицій. Низький рівень фінансового інвестування в АПК свідчить про невідповідність підприємств АПК критеріям учасників фінансово-інвестиційних відносин та про відсутність науково обґрунтованих підходів, методик та механізмів розвитку діяльності підприємств АПК в галузі залучення фінансових інвестицій. Таким чином, основною передумовою розвитку фінансового інвестування підприємств АПК є розробка механізмів залучення ними інвестиційних ресурсів на фінансових ринках.

Література

1. Гайдуцький А. П. Міжкраїнова оцінка інвестиційної привабливості аграрного сектору України / А. П. Гайдуцький // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 12. – С. 100 – 107.
2. Гуткевич С. А. Управление инвестиционным процессом в аграрной сфере / С. А. Гуткевич // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 6. – С. 100 – 108.
3. Гуткевич С. О. Інвестиційна пріоритетність галузей агропромислового комплексу / С. О. Гуткевич // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 10. – С. 143 – 148.
4. Калапнікова Т.В. Інвестиційне забезпечення розвитку аграрного сектору економіки // Економіка АПК. – 2009. – №8. – С. 79-84.
5. Мертенс А.В. Инвестиции. Курс лекций по современной финансовой теории – К. Киевское инвестиционное агентство 1997 - 415с.
6. Мазур Н.А. Проблеми і перспективи інвестицій в АПК України // Економіка АПК. – 2009. – №4. – С. 73-77.
7. Щурик М. В. Інвестування сільського господарства: інвестиційні пріоритети на напрямки / М. В. Щурик, М. М. Щурик // Статистика України. – 2006. – № 4. – С. 51 – 55.
8. Ярошенко Ф. О. Інвестиції на розвиток сільського господарства / Ф. О. Ярошенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 6. – С. 34 – 36.
9. Україна у цифрах 2009 – статистичний щорічник.
10. www.statistic.prom.ua